

Kentsel Yoksulluk ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerin İşlevleri

*

Urban Poverty and Functions of Local Authorities in Turkey

Mehmet Özel

Öz

Sanayi devriminden bu tarafa bütün dünyanın halen devam eden bir kentleşme süreci ile karşı karşıya olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, bütün ülkelerde nüfusun giderek artan çoğunluğu kentlere kaymaktadır. Bu nedenle, bir toplumdaki yoksulluk, esas itibariyle “kentsel yoksulluk” olarak okunabilir. Gelir yetersizliği ve toplumsal fırsat eşitsizliği temelinde tanımlanabilen yoksulluk, günümüzde esasta az gelişmiş ülkelerin temel sorunlarından biridir.

Bu makale çalışmasında yoksulluğa ilişkin öncelikle kavramsal/teorik inceleme yapılmış; Türkiye’de yoksulluğun görünümü ve gelişimi açıklanmaya çalışılmış ve son olarak, yoksullukla mücadele kapsamında, yerel yönetimlerin neler yaptığı ve yapabileceği, hukuki düzenlemeler eşliğinde değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yoksulluk, Kentsel Yoksulluk, Yerel Yönetimler, Belediyeler

Abstract

Since industrial revolution whole world face the fact that is standing as urbanization process. In other words, huge amounts of population migrate to urban in all the countries. Therefore, poverty in a society can be read as “urban poverty”. Poverty that is defined as a base of income scarcity and inequality of opportunity of society is one of the fundamental problems of underdeveloped countries.

In this paper, first of all theoretical/conceptual study dealing with poverty is done; the development and outlook of the poverty in Turkey is described. Finally, within the context of struggle with poverty, it is evaluated what local authorities do and what they may do accompanied with the legal regulations.

Keywords: Poverty, Urban Poverty, Local Authorities, Municipalities

Giriş

Ekonomik anlamda gelir yetersizliğini, sosyal anlamda toplumsal etkinliklere katılım fırsatlarının azalmasını ifade etmekte olan yoksulluk, sanayi devrimi sonrası dönemde önemli bir toplumsal sorun olarak kendini göstermeye başlamıştır. En temel tanımıyla, bir kişinin, asgari düzeyde refahı sağlayan yiyecek, barınma, giyim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamama halini anlatan yoksulluğun tarihsel olarak geçmişi oldukça geriye gitmektedir.

Kendine özgü sosyo-ekonomik işleyiş ve yaşam biçimine sahip bir insan yerleşmesi olan kentlerde ortaya çıkan yoksulluk, “kentsel yoksulluk” olarak ifade edilmektedir. Bu yerleşim alanlarında tüketim kalıpları ile mal ve hizmet fiyatları diğer yerleşmelerden farklılık arz etmekte, hem yaşam maliyetleri hem de tüketim eğilimleri yüksek olmaktadır. Bu da, özellikle görece yoksulluğu daha görünür kılmaktadır.

Günümüzde küreselleşme ve yerelleşme süreçlerini birlikte yaşayan dünyamızda, homojenleşme ve farklı ve yerel kültürleri öne çıkaran gelişmeler de paralel gitmektedir. Bu süreç, aynı zamanda devletlerin, birçok açıdan yerini kentlere ve bu düzeyde örgütlenmiş kurumlara bıraktığı, kentlerin ekonomik ve sosyal yaşamdaki öneminin giderek arttığı bir gelişme şeklinde ilerlemektedir. Neoliberal anlayışa göre ilerleyen bu süreçte, yerel yönetimlerin yönetim ve hizmet sunma anlayışında piyasa kurallarının hâkim olduğu ve bu kurumların yetkili otorite olarak adlandırıldıkları bir döneme girilmektedir. Bununla birlikte, merkezi devletin ekonomik ve sosyal hayattaki konumunu sınırlandıran bu gelişmenin, yerel yönetimler üzerindeki etkisi sınırlı kalırken, diğer taraftan, yerelleşme doğrultusunda etkide bulunduğu söylenebilir. Bu nedenle, yerelleşme olgusu ve neoliberal politikaların, yerel yönetimlerinin, ülkelerin yönetim sistemleri içindeki önemini artırıcı sonuçları olmuştur. Diğer bir deyişle yerel yönetimler, sınırlandırılmaya çalışan merkezi devletin fonksiyonlarının geçici olarak devredildiği bir yönetim birimi haline gelmiştir. Buna göre, küreselleşme olgusu ile birlikte biçimlenen yapı içinde yerel yönetimlerin önceki dönemlerden farklı bir biçimde anlamlandırılmaya başlandığı ve küreselleşmenin bu yönetimlerin önemini artırıcı sonuçları beraberinde getirdiği söylenebilir (Ersöz, 2011: 83-84).

Bu çalışmada, başat bir toplumsal sorun olarak “yoksulluk” konusu incelenmiş ve yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları üzerinden, bunların nasıl bir işlev görebileceği tartışılmıştır.

1. Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluk Kavram ve Tanımları

1.1. Yoksulluk Kavramı

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumu olarak kısaca ifade edilebilecek olan yoksulluk, dar ve geniş anlamda tanımlanabilmektedir. Dar anlamda yoksulluk, açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama hali iken; geniş anlamda gıda, giyim, sağlık, barınma gibi olanakların yaşamı devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalınmasını ifade etmektedir (Taş, 2012: 1).

Yoksulluk bir toplumsal soruna işaret etmektedir. Bu sorunun karmaşık ve çok boyutlu özelliği nedeniyle ilgili literatürde ittifak edilmiş bir tanımının bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, yoksulluğun sadece iktisadi değil, aynı zamanda sosyal, kültürel, siyasal ve psikolojik vb çok yönlü bir kavram olması, üzerinde ittifak edilmiş tek bir tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, öne çıkan kimi tanımlar vardır; buna göre, yoksulluk, “toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi”ni veya “yeteri kadar yiyecek elde edememe” ya da “az veya çok açlık çekme durumu”nu anlatmakta olup; en basit tanımıyla “herkese iyi bir hayat temin edecek yeterli ve erişilebilir kaynakların olmayışı” şeklinde tanımlanabilir (Sipahi, 2006: 175). Yoksulluk, mutlak veya görece saptanabilir bir olgu olup; ekonomik anlamda gelir yetersizliğini, sosyal anlamda toplumsal etkinliklere katılım fırsatlarının azalmasını ifade etmektedir (Werner, 1998: 703). Daha geniş bir yaklaşımla, yoksulluğun, “açlık”, “eğitimsizlik”, “barınacak bir evinin olmaması”, “hasta olma ve tedavi olamamak”, “hiçbir işinin olmaması ya da iyi bir işe sahip olamamak”, “kirli suyun sebep olduğu hastalık nedeniyle çocuğunu kaybetmek”, “gelecek korkusuyla yaşamak ve çocuklarının geleceğinden endişe duymak”, “umutsuzluk”, “eşitsizlik”, “özgür olamamak”, “siyasal yaşama katılamamak”, şeklinde farklı yansımalarıyla ele alınabileceği de ileri sürülmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, bu kavramla ilgili en belirgin özellik “temel ihtiyaçlar” konusudur. Bu durumda yoksulluk, bir kişinin, asgari düzeyde refahı sağlayan yiyecek, barınma, giyim ve sağlık

gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamama hali olarak tanımlanabilir (Bayraktutan ve Akatay, 2012: 2-3).

Tarihsel olarak geçmişi oldukça geriye giden yoksulluğun kentsel ve kırsal biçimleriyle artık yüzyılımızın bir olgusu olmadığı ileri sürülüyor (Werner, 1998: 705) veya temelde bir azgelişmişlik sorunu gibi algılsa da yoksulluk, gelişmiş ülkelerde de görülen bir sosyal sorundur. Ancak gelişmiş ülkelerde büyüme ve toplumsal kalkınmadaki gelişmişlik yanında, sosyal / refah devleti kapsamında düşük gelirli kesimler için devletin sağladığı gelir desteği, yaygın sağlık ve eğitim hizmetleri ve işsizlik sigortası gibi uygulamalar, yoksulluğun etkilerinin bu ülkelerde daha az hissedilmesini sağlarken, azgelişmiş ülkelerde kaynak yetersizliği nedeniyle bu tür hizmetlerin sınırlı olması, yoksulluk sorununun özellikle bu tür ülkelerde daha fazla hissedilmesine neden olmaktadır (Bayraktutan ve Akatay, 2012: 2-3).

Yoksulluk çalışmalarında yoksulluk konusunun, “mutlak yoksulluk” ve “görelî (nispi) yoksulluk” olarak iki farklı biçimde tanımlandığı da görülmektedir. “Mutlak Yoksulluk”, hanehalkı veya bireyin yaşamını fiziken devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu “en düşük tüketim seviyesidir”. Bu seviyeyi belirleyen, iki temel unsur bulunmaktadır: Birincisi ailenin büyüklüğü ile tüketilecek mal ve hizmet gereksinimi, diğeri ise, bu gereksinimleri karşılayacak mal ve hizmetlerin fiyatlarıdır. Bu unsurlar üzerinden ulaşılan parasal miktar, *Yoksulluk Çizgisi* olarak kabul edilmektedir (Kule ve Es, 2005: 262). Şu halde mutlak yoksulluk, insanların asgari yaşam koşullarını sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu gıda, giyim ve barınak gibi sadece en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekten yoksun olma durumudur. Diğeri bir ifadeyle, mutlak yoksulluk, bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Bir toplumdaki mutlak yoksulluk oranı ise, bu asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır (Taş, 2012: 1).

Bir toplumda mutlak yoksulluk içindeki kişilerin miktarı, genellikle belirli bir minimum gelir düzeyinin altında yaşayan insanların sayısı olarak kabul edilmekte ve bu kapsama dahil edilecek kişilerin gelir düzeyi / yoksulluk düzeyi ise, ulusal gelir düzeyinden bağımsız olarak, günlük bir dolardan aşağı gelir düzeyine sahip olma hali olarak belirlenmektedir. Ancak mutlak yoksulluk bütün toplumlarda kendini gösterebilmekle birlikte, toplumsal koşullardaki farklılıklar nedeniyle bir toplumdaki mutlak

yoksulluk düzeyini belirlemede “uluslararası yoksulluk sınırı” ölçütü ve ABD doları cinsinden ifadesi tercih edilmektedir; örneğin 1985 yılında Dünya Bankası, bu sınırı, yıllık 370 Dolar olarak belirlemiştir (Yaylı, 2009: 401).

TÜİK ise yoksulluğu, genel olarak insanların temel gereksinimlerini karşılayamama durumu olarak tanımlarken (Özbek, 2011: 55), Dünya Bankası ise, yoksulluğu, ekonomik açıdan tanımlamış ve belirli bir parasal gelir düzeyi altında kalanları, yoksul olarak nitelendirmiştir. Oysa uygulamada, yoksulu yoksul olmayandan ayırabilmek için “yoksulluk sınırı” belirlenmektedir. Yoksulluk sınırı, yoksul olarak sınıflandırılan kişinin asgari ölçünün altındaki yaşam standardı seviyesidir. Buna karşın UNDP’nin yoksulluk tanımı, parasal boyutu aşmakta olup, şu beş yoksulluk boyutunu içeren bir durumu ifade etmektedir: uzun ve sağlıklı bir yaşam sürebilmek, bilgi sahipliği, insanca bir yaşam sürebilmek için gerekli kaynaklara erişim, sosyo-ekonomik yaşama katılabilmek ve üretken olabilmek için kaynaklara erişim (Yaylı, 2009: 401).

Mutlak yoksulluk yaklaşımına göre, yoksulluk, “insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olamama durumu” veya “mutlak asgari refah düzeyinin altında kalma durumu” ya da “yaşamda kalabilmek için gerekli mal ve hizmetlere olan ihtiyaçların karşılanamaması durumu”dur. Şu halde, hayatta kalabilmek için gerekli en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk çizgisi oluşturmakta ve bu gelir düzeyinin altındakiler yoksul sayılmaktadır (Kule ve Es, 2005: 263).

Dünya Bankası 1990’daki çalışmalarında, bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli en düşük kalori miktarı olan 2400 k/cal’lik besini alabilecek geliri olmayanları mutlak yoksul olarak kabul etmiştir. Mutlak yoksulluk sınırı ise “Azgelişmiş Ülkeler” için günde 1 dolar olarak kabul edilirken, Latin Amerika ve Karayipler için bu sınır 2 dolar, Türkiye’nin de içinde bulunduğu Doğu Avrupa ülkeleri için 4 dolar, “Gelişmiş Ülkeler” için ise 14,4 dolar olarak belirlenmiştir. Yoksulluk sınırı için dünya üzerindeki bu görünüm ve ayırım, ülkeden ülkeye değişen “görelî” bir yoksulluk yaklaşımını da beraberinde getirmiştir (Kule ve Es, 2005: 263). Diğer taraftan, Nispi/Görelî Yoksulluk kavramı ise, yoksul hanehalkı veya birey ile o toplumda yaşayan ve var olan koşullara göre ortalama bir gelire sahip olan hanehalkı veya birey arasındaki gelir kaynaklarına sahip olma

gücü arasındaki açıklığı ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, örneğin ortalama bir gelire sahip olan hanehalkı, yoksul bir hanehalkının gelirinin üç katına sahip ise, yoksul kabul edilen aile, ortalama gelire sahip olan bu aileye göre ancak onun sahip olduğu kaynakların üçte biri oranında ekonomik ve sosyal içerikli bir kaynağı kullanma olanağına sahip olacaktır (Kule ve Es, 2005: 263-264; Taş, 2012: 1). Şu halde nispi yoksulluk, gelirden tamamen yoksun olmaktan çok, gelirden yoksulluğu anlatmaktadır. Nispi yoksullar, sürekli bir gelire sahip olsalar ve asgari hayat standardını yakalamış olsalar da, bunların gelir düzeyi çoğu kez ortalama refah seviyesinin altında kalmaktadır. Bu nedenle bunlar, temel gereksinimlerini kısmen karşılayabilseler bile, eğitim, sağlık, altyapı, sosyo-kültürel katılım ve konut kalitesi açısından yeterli düzeye sahip değildirler.

Yoksulluğun bu türleri dışında ilgili literatürde “yapısal” ve “geçici” yoksulluk biçimlerinden de söz edilmektedir (Taş, 2012: 1-2). Yapısal Yoksulluk, bir ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısından ve kurumlarından kaynaklanan uzun dönemli ve kalıcı yoksulluğu ifade ederken, geçici yoksulluk, mevsimlik işsizlik, enflasyon gibi dönemsel faktörlerden kaynaklanan ve kısa dönemde ortaya çıkan yoksulluğu anlatmaktadır. Bu temel ayırımın yanı sıra yoksulluğa ilişkin tanımlamalarda “objektif/sübjektif yoksulluk”, “kronik/geçici yoksulluk”, “gelir yoksulluğu/insani yoksulluk”, “kırsal/kentsel yoksulluk” gibi sınıflamalar da bulunmaktadır (Öz ve Yıldırım, 2009: 454; Özbek, 2011: 55).

1.2. Kentsel Yoksulluk Kavramı

Belirli bir sosyo-ekonomik işleyiş ve kendine özgü bir yaşam biçiminin cari olduğu insan yerleşmelerinden “Kent”lerde ortaya çıkan yoksulluk, kentsel yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Bireyler için bütün yerleşmelerde yaşamını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu kalori aynı olsa da, kentsel yerlerde tüketim kalıpları ile mal ve hizmet fiyatları kırsal alanlardan farklılık arz etmektedir. Diğer taraftan, kentsel yaşam, maliyetleri artırıcı bir niteliğe sahiptir; örneğin, ulaştırma maliyetleri buna önemli bir örnek teşkil edebilir. Ayrıca kentli kesimin tüketim eğilimleri, kırsal kesimden farklıdır (Es ve Güloğlu, 2004: 85). Kentsel Yoksulluk, sosyal koruma, sağlık, eğitim, konut, kişisel güvenlik, alt yapı gibi yoklukları kapsayan, dinamik ve potansiyel boyutları olan bir olgudur (Öz ve Yıldırım, 2009: 455). Bir başka deyişle, kentsel yoksulluk, “kente özgü” bir yoksulluk bi-

çimidir. Kentsel yoksullukta temel ihtiyaç maddelerine ulaşmadaki gelir yetersizliği yanında barınma, kişisel ve iş güvenliği, sosyal hizmetlerden yararlanma, eğitim gibi hizmetlerden yoksunluk söz konusudur. Günümüzde kentsel yoksulluk üzerine yapılan araştırmalarda kentsel yoksulluğun göstergesi olarak sadece düşük gelir seviyesi değil, çevresel koşullar, sağlık hizmetleri, tüketim tercihleri, kamusal nitelikte hizmetlere ulaşma ve yararlanma, sivil haklar, barınma gibi diğer göstergeler de dikkate alınmaktadır (Gürler Hazman, 2010: 143).

Kentsel Yoksulluk, kentlerde, kapitalizm, modernleşme, küreselleşme ve buna dayalı sınıfsal eşitsizliklerin beraberinde getirdiği en önemli sorun alanlarından biri olarak gündeme gelmiştir. Kentlerde farklı yönleriyle görünen bu yoksulluk hemen hemen bütün toplumlarda kendisini göstermekle birlikte özellikle azgelişmiş ülkelerin çok önemli bir sorunu olup; bir kentin sunduğu hak ve olanaklara o kent halkının ulaşım ulaşamaması kent yoksulluğunun düzeyini ortaya çıkarır. Politik istikrarsızlıkların büyüttüğü ekonomik yetersizlikler, bu sorunun öncelikli nedeni olmakla birlikte, eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, sosyal olanaklardan yararlanma gibi temel gereksinimlerin karşılanamaması durumları da kentsel yoksulluğu beslemektedir (Sipahi, 2006: 175).

Yoksulluğun birçok yapısal nedeni olmakla birlikte, temel nedenlerinden birinin, sanayi öncesi toplumdan sanayi toplumuna geçişte yaşanan sorunlar olduğu belirtilmektedir. Sanayi öncesi toplumda geçimlik ekonomiler söz konusudur ve bu ekonomilerde üretim ve tüketim faaliyetleri birbirinden ayrılmamıştı. Sanayi toplumuna geçişte ise, piyasa için tarımsal üretime geçilerek, köylülük kimliği değişime uğramış; köylerden çözülen büyük kitleler, sanayileşmenin ve ilgili hizmetlerdeki gelişmelerin gereksindiği emek talebini karşılamak için kentlere kaymaya başlamışlardır. Bu nedenle, kente gelen bu köylü kitlelerinin kentteki yoksulluğun kaynağı olduğu ileri sürülmektedir (Akyıldız, 2009: 865).

Kentsel yoksulluğun kapsamı, sadece bir gelir azlığı ve kentsel hizmetlerden yeterince yararlanamamaya sınırlı tutulamaz; aynı zamanda eğitim, sağlık ve güvenlik gibi hizmetlerden daha az yararlanmayı; varoşlarda yaşamayı; kentsel şiddete daha açık olmayı da içine alır (Çolakoğlu, 2003: 466). Bir başka deyişle, yaşanan yerlere göre yoksulluğun boyutları ve yoksulların temel özellikleri arasında belirgin bir farklılık gözlenmektedir. Yoksul kişiler, gelir düzeyi, sosyal göstergeler, kentte veya kırsalda

yaşıyor olması, tüketim seviyesi ve diğer ekonomik ve sosyal yaklaşımlara göre belirlenmektedir. Kentsel yoksullar, gelir, tüketim, sosyal aktivitelerde yetersizlikler gibi ekonomik yaklaşımları önemserken, kırsal kesimdeki yoksullar daha çok bağımsızlık, güvenlik, kimlik, sosyal ilişkilerde samimiyet, karar alma özgürlüğü, hukuki ve siyasi haklar gibi maddi olmayan değerleri önemsemektedirler (Özbek, 2011: 55).

1.3. Küreselleşme ve Yeni Kentsel Yoksulluk

Yaşam standartlarında ciddi bir gerilemeye karşılık gelen yoksulluğun, bütün sınıflı toplumlarda olduğu gibi kapitalizmde de toplumsal yaşamın bir parçası haline geldiği ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde sanayi toplumuna geçiş sürecine ait bir olgu şeklinde daha çok az gelişmiş ülkeler bağlamında gündeme gelirken, 20.yy'ın sonlarında sanayileşmiş kapitalist ülkeleri de içine alarak dünya tarihinde benzerine rastlanmayacak şekilde küreselleştiği ileri sürülmektedir (Kaygalak, 2001: 125-126).

Sosyal koruma, sağlık, eğitim, konut, kişisel güvenlik, alt yapı gibi yoksullukları kapsayan, dinamik ve potansiyel boyutları olan kentsel yoksulluk, eskiden nüfusun küçük bir kısmı için statik bir olgu olarak tartışılmaktaydı. Ancak, küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan “yeni yoksulluk” sürecinde, farklı bir boyuta geçen kentsel yoksulluk, siyasal ve sosyal değişimler, ekonomik krizlerin ve kalkınmanın yarattığı istihdam sorunları ve kentlere yaşanan yoğun göçler ile kendini belirgin şekilde hissettirerek “yeni kentsel yoksulluk” olgusunu türetmiştir (Öz ve Yırdırımalp, 2009: 455).

Başlangıçta, zengin ülkeler ile yoksul ülkeler arasında diyalojik bir ilişki geliştireceği iyimserliği ile yaklaşılacak küreselleşmenin, beklentileri karşılamayarak, tek taraflı, eşitler arası ilişkilere dayanmayan yeni mekanizmalarla yoksul ülkeler üzerindeki tahakkümün artmasına yol açtığı ileri sürülmektedir (Çolakoğlu, 2003: 461). Bu yeni gelişme, neoliberal / Yeni Sağ paradigma çerçevesinde işletilerek; bir yandan, yapısal uyum politikalarıyla yoksul ülkelerin borçlarını ödeyebilmesi sorununu sürdürebilir konuma getirecek yeni borçlanma biçimine yol verirken, diğer yandan, IMF destekli politikalar yoluyla sosyal harcamaların ve yatırımların kısılmasını öngörerek, yoksulluğun artmasına ve sürdürülmesine zemin hazırlamıştır. Bu gelişme üzerine, günümüzde çok sayıda araştırmacı bugün kentlerde yaşanan yoksulluk olgusunun, geçmiştekenden farklılaştığını dile getirmekte olup, toplumun büyük kesimini etkisi altına aldığı kabul

edilen yoksulluğun bugünkü biçimini, “yeni kentsel yoksulluk” olarak tanımlamaktadırlar (Kaygalak, 2001: 126).

“Yeni Kentsel Yoksulluk” biçiminde yeni bir kavramlaştırmaya gidilmesinde, yoksulluğun küreselleşme süreçleriyle artarak yaygınlaşması olgusu olduğu söylenebilir. Bu artış da, IMF ve Dünya Bankasının 1980 ve 1990’larda, Washington Konsensüsü’nün etkisiyle, üretimi ön plana çıkarması ve kalkınma için neoliberal bir yapı oluşturma yoluna gitmelerinin büyük rolü olduğu düşünülebilir. Çünkü bu süreç, sosyal devlet/refah devletinde bir gerilemeyi beraberinde getirmiştir. Bu şekilde sosyal devlet krizi, bir taraftan kamunun işveren konumunun zayıflaması ve dolayısıyla işsizliğin artmasına yol açarken, diğer taraftan, sosyal harcamalara kısıntı getirerek, dar gelirli kentli kitlelerin yaşam koşullarının zorlaşmasına neden olmuştur (Akyıldız, 2009: 860-861).

Yeni kentsel yoksulluk, düşük sanayileşme ve hızlı kentleşmeyle bağlantılı bir olgu olarak açıklanan kentsel yoksulluğun, neoliberal politikalar sonucu enformel sektör, taşeronluk gibi istihdam biçimlerinin, esnek üretim adı altında ekonomide ağırlığının artmasıyla daha da yaygınlaşması ve kronikleşmesini temel alarak kapsamını genişletmiştir. Bu anlamda yeni kentsel yoksulluk, az gelişmiş ülkeler yanında gelişmiş ülkeleri de kapsayacak bir biçimde, sadece toplumsal bir kategori olan emekçi kesimin parçasını oluşturan kent yoksullarını içermediği, son yıllarda göreceli olarak yoksullaşan daha geniş toplum kesimlerinin yaşam koşullarını anlatan bir kavram haline geldiği belirtilmektedir (Kaygalak, 2001: 127).

2. Kapitalist Sistem ve Kentsel Yoksulluk

Kentler, tarihsel oluşumlardır. Ancak modernite ile birlikte kapitalizmin kentsel mekanı, siyasal iktidarın, kitlelerin siyasal açıdan zorunlu olarak sisteme ekleneneceği bir alan olduğu düşüncesi ile üzerinde hegemonya kurduğu bir mekan olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle, modern devlet, kent mekanını bir takım stratejilerle dönüştürerek yönetegelmiştir. Bu süreç aynı zamanda kent içinde kimlik bölünmelerini de üretmiştir (Zengin, 2014: 99). Şu halde, bu düşünceye göre, kentsel yoksulluk gibi kentsel toplumsal unsurlar, kentsel kapitalizmin ürettikleridir.

Dünya tarihine bakıldığında yoksulluk konusunun, temel bir toplumsal sorun olarak, esas itibarıyla kapitalizmle birlikte 19.yy’da literatüre

girdiği görülmektedir. Bu yy'da yasal düzenlemelere konu olan yoksulluk kavramı, belirli bir gelir düzeyini veya belirli bir yaşam standardını değil, işçi sınıfının / mülksüz proleteryanın durumunu anlatan bir kavramlaştırmaydı (Akyıldız, 2009: 859). Örneğin İngiltere'de Viktorya Döneminde çıkarılan 1834 tarihli Yoksulluk Yasası'nda yoksulluk, sadece kendi yenden üretimini sağlayabilmek için emeğe başvurmak zorunda kalan kişinin içinde bulunduğu durumu anlatıyordu. Bir başka ifadeyle, yoksulluk, mülk sahibi sınıflardan mülksüzleri ayıran bir anlatımdı. Böylece yoksulluk, mülk sahipleri dışındaki herkesi kapsamaktaydı.

Kapitalizmin egemen olduğu 20.yy, insanların ve ülkelerin zengin ve yoksul olarak sınıflanmasına zemin hazırlamış ve zamanla bu iki sınıf arasındaki makas sürekli açılmıştır. Öyle ki, dünya üzerinde üretilen bütün mal ve hizmetlerin ülkeler arasındaki dağılımına bakıldığında, bir kısım ülkeler çok büyük gelirler elde ederken, diğerlerinin ancak günlük yaşamlarını idame etme imkanı elde ettikleri söylenebilir. Örneğin, 1990'da, merkez ülkeler olarak yüksek gelirli sanayi ülkeleri dünya nüfusunun %15.5'ini, çevre ülkeler ise %84.5'ini oluştururken, dünya üzerinde yaratılan GSYİH'daki payları sırasıyla %72.2 ve %26.8, ihracattaki payları %80.2 ve %19.8 olarak gerçekleşmiştir (Çolakoglu, 2003: 467). Dünya genelinde ülkeler, gelişmişlik düzeyleri açısından yüksek, orta ve düşük gelirli ülkeler olarak sınıflandırılmaktadır. Bugün Paris'li bir orta sınıf ailenin, Güneybatı Asya'nın kırsal kesiminde yaşayan bir aileye oranla yüz kat daha fazla kazandığı; Filipinli bir çiftçinin, New York'lu bir avukatın bir ayda kazandığına ancak iki yılda erişebildiği ve ABD'lilerin her yıl lokanta ve süper-marketlerde 30 milyar dolar harcadığı (Es ve Güloğlu, 2004: 83) dikkate alınrsa, dünya üzerinde cari olan kapitalist sistemin yarattığı çelişkilerin boyutları daha iyi kavranabilir. 2. Dünya Savaşı sonrasında kapitalizmin dünya üretim sisteminde sağladığı aşırı artışa rağmen, az gelişmiş ülkelerde yoksulluk daha da derinleşmiştir; örneğin BM, 1971 yılında en yoksul 24 ülkeden söz ederken 1980'lerde 42 ülke sayısı vermiştir. Benzer şekilde, sanayileşmiş kapitalist ülkelerde kişi başına ortalama gelir, en az gelişmiş ülkelerdekisinin 50 katı olduğu görülmektedir (Çolakoglu, 2003: 468).

3. Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Görünümü

Yoksulluk, gelişme düzeyi ne olursa olsun her ülkenin karşılaştığı iktisadi sorunlardan biridir. Özellikle 1990’lı yıllardan itibaren yoksulluğun küresel bir sorun olarak algılanmaya başlanması, Birleşmiş Milletler (BM) ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşları bu konu üzerinde yoğunlaşmaya yöneltmiştir. Nitekim 2000 yılında BM tarafından ilan edilen ve 189 üye ülkenin 2015 yılına kadar gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği Binyıl Kalkınma Hedefleri arasında aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması hedefinin varlığı, yoksulluk sorununun küresel düzeyde güncelliğini koruduğuna ilişkin bir gösterge olarak okunabilir (Bayraktutan ve Akatay, 2012: 1-2).

Dünyada yoksulluğun Güney Asya ve Güney Sahra ülkelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Güney Sahra ülkeleri yoksulluk oranı açısından Güney Asya bölgelerini de aşarak, yaklaşık her iki kişiden birinin yoksul sayıldığı bir durum arz etmektedir. Genel eğilimler olarak, kırsal yoksulluk Asya’da, kentsel yoksulluk ise (kentleşme düzeyinin şimdiden çok yüksek oranlara ulaşmış olmasının bir sonucu olarak) Latin Amerika’da en yüksek boyutlara ulaşmıştır. Öte yandan, hızlı kentleşme sonucunda kentsel yoksulluk oranlarının yakın bir gelecekte Asya ve Afrika’da da önemli ölçüde artması beklenmektedir (Es ve Güloğlu, 2004: 83).

Az gelişmiş ülkelerde, yoksulluğun en fazla üretildiği mekânlar kentlerdir. Bu ülkelerde nüfus artışı ve işsizlik baskısıyla kırsal alanlardan kentsel alanlara olan göç, kentlerdeki yoksulluğu daha da artırmaktadır. Ayrıca göç alan kentlerdeki altyapı ve sanayi yeni göçü taşıyabilir olmadığından, kentler adeta yoksulluk üreten merkezlere dönüşmektedir (Çolakoğlu, 2003: 469).

Türkiye’de yoksulluk sorunu, dünyaya paralel bir şekilde 1990’lı yıllara kadar resmi olarak dillendirilmeyen ve özellikle ekonomi bilimi içinde çok incelenmeyen bir konu olarak kalmıştır. Ancak kırsal yoksulluk yanında kentsel yoksulluk ve işsizliğin artması “yoksulluk” olgusuna ilgiyi artırmıştır (Akyıldız, 2009: 861). Ancak özellikle çok partili siyasal yaşama geçildikten sonra daha da hızlanan kentleşme ve 1980 sonrası sosyo-ekonomik koşulların sonucunda önceki dönemleri aşan bir kentleşme süreci, kentlerde öteden beri var olan altyapı yetersizliği kentlerde bir çıkmaz yaratmıştır. Bu çıkmaz, barınma ve yetersiz istihdam üzerinden

ciddi bir işsizlikle birleşerek kentsel krizi ve bununun uzantısı olan kentsel yoksulluğu tetiklemiştir (Çolakoğlu, 2003: 473).

4. Yoksullukla Mücadele Stratejileri

Yoksulluk sorunu, ekonomik sonuçların ötesinde önemli sosyal ve siyasal sonuçlar yaratmaktadır. Dolayısıyla yoksulluğun azaltılması, hem ekonomik hem de toplumsal açıdan önemli dışsallıkları da beraberinde getirecektir (Gürler Hazman, 2010: 140).

20. yy'da kendini gösteren yoksullukla mücadele stratejilerine bakıldığında, iki temel politika grubunun uygulandığını görülmektedir. Doğrudan mücadele kapsamındaki politikalar, daha çok II. Dünya Savaşından 1980'lere kadar bütün dünyada yaygın olarak kendini gösteren ve bir sosyal güvenlik ağını öngören sosyal politikalar niteliğinde iken; küreselleşme sürecinin bir ürünü kabul edilebilecek dolaylı mücadele stratejisinin politikaları ise, yoksulluğun önemli bir kaynağı olan işsizliği azaltarak ve ekonomik büyümeyi sağlayarak yoksulluğu dolaylı yünden azaltmayı amaçlamaktadır (Bayraktutan ve Akatay, 2012: 4).

Yoksullukla dolaylı mücadele kapsamında, ekonomik büyümenin, yoksulluğun azaltılmasında önemli bir etken olduğu görüşü yaygındır. Nitekim yoksulluk oranlarındaki en büyük düşüşlerin, istikrarlı büyüme dönemlerinde meydana geldiği görülmektedir. Dolaylı yaklaşım, kaynakların, büyümeyi hızlandırmak için kullanılmasını ve büyüme yoluyla yoksulların gelirlerinin arttırılarak yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak bu stratejiden beklenen yararın elde edilebilmesi için büyümeden kaynaklanan kazanımların adil bölüşümüne, yoksullara ne oranda ulaştığına ve yoksul grupların yaşam koşullarında ne yönde değişiklikler yarattığına odaklanmak gerekir. Aksi takdirde, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri arttıran bir büyüme süreci, büyümenin yoksulluğun azaltılması konusunda sağladığı yararları da azaltacaktır (Bayraktutan ve Akatay, 2012: 4).

Yoksullukla doğrudan mücadele yaklaşımı, devletin, öncelikle beslenme, sağlık, eğitim ve konut gibi temel ihtiyaçlar olmak üzere, yoksulların yaşam koşullarını ilgilendiren konulara yönelik uygulamaya koyduğu somut program ve politikaları yoluyla yoksul kesimlere sağladığı transferleri içermektedir. Bu program ve politikalarla devlet, yoksullukla mücade-

le kapsamında vergi, sosyal güvenlik, sosyal yardım, sağlık ve eğitim politikaları gibi araçlarla gelirin ikincil dağılımına müdahale etmektedir. Bu politikalar, sosyal devlet/refah devleti politikaları olarak da okunabilir. Bu tür refah devleti politikaları, liberaller tarafından, hizmetlerde kalitesizlik, israf, savurganlık, verimsizlik, ağır vergi yükü dolayısıyla düşük yatırım ve işsizlik gibi sonuçları olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bunlara göre, bu nedenlerle devlet, yoksulluğun çözümü değil bizatihi kaynağıdır. Bununla birlikte, II. Dünya Savaşı’nın ardından uygulanmaya başlanan ve 1970’lerin sonuna kadar yaygınlaşan, tam istihdam ve kapsamlı bir sosyal güvenlik ağının kurulması biçiminde özetlenebilecek olan refah devleti politikalarının, özellikle gelişmiş ülkelerde genel olarak yoksulluğun ortadan kaldırılmasında önemli başarılar sağladığı söylenebilir. Ancak yoksullukla mücadele için ağırlık verilen sosyal güvenlik harcamalarının bütçe üzerindeki yükünün giderek artması, bu politikaların 1980’lerden itibaren terk edilmesine yol açmıştır (Bayraktutan ve Akatay, 2012: 5).

Yoksullukla mücadele, artık günümüzde küresel anlamda ele alınan bir konu haline gelmiş ve yerel birimlerden uluslararası birimlere kadar hemen hemen tüm kurumları ilgilendirir olmuştur. Burada yoksullukla mücadelede takip edilen stratejiye bakıldığında, ortak politika olarak, kentsel ve bölgesel boyutlarıyla birlikte “kalkınma”, temel hedef niteliğindedir. Bu süreçte, kalkınma gündeminin yerele kaymasının da bir sonucu olarak, her ülkenin ve yerel yönetim düzeyinin sosyal sorumluluk projeleri kapsamında yoksulluğu önleme stratejilerinin önemi artmıştır (Gürler Hazman, 2010: 140-141).

Yoksulluğu önlemek için sadece merkezi yönetim değil aynı zamanda yerel yönetimlere doğru her aşamada politika analizlerinin eşit uygulanmasını sağlamak gerekmektedir. Ancak Türkiye’de bu konuda yetersizlikler söz konusudur. Bu çerçevede karşılaşılan sorunlar, DPT Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında aşağıdaki biçimde sıralanmıştır (ÖİK, 2007: 62-65);

- 1) Yoksullukla mücadelede ve adil gelir dağılımını gerçekleştirmede etkili bir politikanın bulunmaması,
- 2) Gelir dağılımı ve yoksullukla mücadelede devletin görev ve sorumluluğunun ön plana çıkarılmaması, konunun piyasa ve aile dayanışması ilişkilerine bırakılması,

- 3) Sosyal yardım kurumlarının kapasitelerinin yetersizliği ve koordinasyon eksikliği,
- 4) Yüksek işsizlik ve kayıt dışı sektörün büyüklüğü, gelir dağılımı sorunlarının ve yoksulluğun temel sebebi olması, şeklinde sıralanmaktadır.

Kentsel yoksulluğun azaltılması için önerilen projelerin, kentsel kalkınma ile iç içe olduğu bu nedenle, kentsel kalkınma projelerinde başarı sağlanması durumunda yoksulluk sorununun çözümünde önemli bir gelişme sağlanabileceği söylenebilir. Şu halde bu amaç doğrultusunda ulus-altı ve yerel yönetimlerin, işbirliği içinde olmaları gerekir. Bu işbirliğinin amacının, özellikle bütün sektörlerde ekonomik büyümeyi sağlamak olduğu ileri sürülmektedir. Böylelikle, yeni istihdam olanakları yaratmak, sosyal güvenlik ve sağlık sigortası uygulamalarından yararlanmak ve gelir yardımı ile asgari yaşam standartlarını sağlamak mümkün olabilsin. Yoksullukla mücadelede şu halde özellikle yerel yönetimlere ve bunlar içinde de belediyelere önemli görevler düşmektedir. Belediyelerin bu alanda stratejik olarak daha etkin bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Çünkü belediyeler, bölgeyi iyi tanımakta ve temel ihtiyaçları daha net saptayabilmektedirler (Gürler Hazman, 2010: 141-142).

5. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluğun tanımı genişledikçe, yoksulluğun nedenlerini belirlemek de güçleşmekte; bu nedenler, zaman içerisinde sosyo-ekonomik değişiklikler ile çeşitlenmektedir. O halde, yoksulluğun nedenlerinin çeşitli olduğu söylenebilir. Bu nedenler –Türkiye’ye özgü olanları ile birlikte-, şu şekilde sıralanabilir (Gürler Hazman, 2010: 137; Sipahi, 2006: 175; Akyıldız, 2009: 865; Kaygalak, 2001: 127; Çolakoğlu, 2003: 467; Es ve Güloğlu, 2004: 83; Kule ve Es, 2005: 268): Yaşlılık ve hastalık sebebiyle insanların emek piyasasının dışına çıkmaya zorlanması; kendilerini ya da ailelerini yoksulluk düzeyinin üstünde tutmaya yetecek ücreti elde edecek ölçüde beceriye sahip olunmaması; faktör hareketliliğine sahip olunmaması, diğer bir ifadeyle, hizmetlerine olan talebin azaldığı meslek alanlarından yaşları ya da demode olan becerileri nedeniyle yeni iş alanlarına geçilememesi; ekonomik durumun olumsuz bir seyir izlemesi; kentlerde, kapitalizm, modernleşme, küreselleşme ve buna dayalı sınıfsal eşitsizlikler; politik istikrarsız-

lıkların büyüttüğü ekonomik yetersizlikler; sanayi öncesi toplumdan sanayi toplumuna geçişte yaşanan sorunlar; 1980’lerden sonra sosyal devlet olgusundan uzaklaşma; düşük sanayileşme ve hızlı kentleşme; kapitalist sistemin yarattığı çelişkiler; nüfus artışı ve işsizlik baskısıyla kırsal alanlardan kentsel alanlara olan göç; gelir dağılımındaki adaletsizlik; bölgeler arası farklılıklar; kentleşme ve iç göç; düşük ücret seviyesi; kayıt dışı istihdam.

6. Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Devletin Sosyal Sorumluluğu

6.1. Devletin Yoksullukla Mücadelesinde Hukuksal Boyut

Yoksulluk sorunu, sosyal haklar çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu nedenle, yoksulluk devlete, ulusal ve uluslararası ölçekte sosyal sorumluluk görevi yüklemektedir. Ancak bu bağlamda dramatik bir “iki koldan saldırı” olduğu ileri sürülmektedir. Şöyle ki, yoksulluğu derinleştiren neden, yoksulluğa karşı önerilen sosyal hakların gerilemesine de yol açmaktadır. Bir başka deyişle, küresel kapitalimin işleyiş kuralları sosyal hakları aşındırmakta ve zenginlerle yoksullar arasındaki uçurumu giderek açmaktadır (Akyıldız, 2009: 862).

Devlete sorumluluk yükleyen ve yoksullukla mücadele bağlamında değerlendirilebilecek ilk uluslararası sözleşme BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesidir. Bu sözleşme devlete, bu sözleşmede söz konusu edilen haklar bağlamında gerekli her türlü tedbiri almakla yükümlü kılınmıştır. Diğer taraftan, 2000 yılında imzalanan BM Binyıl Sözleşmesi de devlete kent ölçeğinde yoksullukla mücadele konusunda sorumluluk yükleyen diğer bir sözleşmedir. Bu sözleşme ile 2015 yılına kadar, kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik gerçekleştirilmek üzere sekiz hedef belirlenmiştir. Ayrıca 1980 sonrası neoliberal politikaların gündemde olduğu bir dönemde 1996 yılında gerçekleştirilen ve özellikle yoksulluğun konut boyutu açısından önem arz eden BM Habitat II Konferansının, devletlere, yaşam alanlarını daha iyi hale getirmek üzere uluslararası, ulusal ve yerel ölçeklerde bir takım eylemler için görevler verilmiştir (Akyıldız, 2009: 862-864).

Türkiye, ulusal ölçekte de yoksullukla mücadele anlamına gelecek önemli adımlar atmıştır. Bu konuda en önemli adım, 1961 Anayasasında “sosyal devlet ilkesi”ne yer verilmesidir. Bu ilke ile birlikte Türkiye’de “sosyal devlet” olgusu kurumsallaşmaya başlamıştır. Benzer şekilde 1982

Anayasasında da sosyal devlet ilkesine yer verilmiştir, ancak 1980 sonrası neoliberal politikaların etkisiyle uygulamada sosyal devlet ilkesinden uzaklaşmaların başladığı söylenebilir (Akyıldız, 2009: 864).

6.2. Türkiye’de Yoksulluğun Gelişimi

Türkiye’de gıda yoksulluk oranının 1994’te % 2.9’dan 2003 yılında %1.3’e gerilemesinden hareketle, Türkiye’de açlık sınırını altında yaşayanların oranının kaygı verici olmadığı ve azalmakta olduğu belirtilmektedir (Gül vd, 2007:250). Ancak yine aynı kaynakta, gıda ve gıda dışı yoksulluk sınırı olarak anılan “görelî” yoksulluğun oranının %27 olduğu; BM İnsani Gelişmişlik Endeksinde 2001 yılında 174 ülke içinde 85.sırada iken 2005 yılında 177 ülke arasında 94.sıraya gerilediği; 2005 yılı insani yoksulluk endeksinde ise 103 ülke arasında 19.sırada yer aldığından hareketle Türkiye’nin yoksulluk endeksinde “az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler” arasında görece iyi bir konum sergilediği belirtilmektedir (s.250). Türkiye’nin 2011 yılı insani gelişim endeksi sıralaması,187 ülke arasında 92.sırada bulunduğu (Türkiye 1980 yılında 105.sırada bulunuyordu) (<http://tr.wikipedia.org>, 2014) insani endeks açısından Türkiye’de bir gelişme yaşanmış olduğu görülse de, çok fazla aşama kaydedildiği söylenemez.

Yoksullukla mücadele bir süreç olup, esasta bu mücadele bir sosyal politika türü olarak görülebilir (Yaylı, 2009: 402). Hem kavram hem de uygulama olarak 19.yy’da endüstri devriminden sonra doğmuş olan sosyal politika, genel anlamıyla, bir ülkede çeşitli toplumsal sorunlara ilişkin olarak uygulanan politika ve önlemler bütünüdür (Aydın, 2008: 23). Bir başka ifadeyle ve geniş anlamıyla sosyal politika, çalışanlar, emekliler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, yoksullar, özürlüler, tarım üreticileri gibi toplumun değişik kesimlerinde ortaya çıkan çeşitli sorunları çözmeyi ve sosyal refahı artırmayı hedefleyen önlemler ve uygulamalar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Gül vd, 2007: 248). Şu halde sosyal politikanın “insani gelişme”yi hedeflediği söylenebilir. UNDP’nin, yoksulluğu belirlemeye dönük olarak ortaya koyduğu “İnsani Gelişim Endeksi”, bir bakıma sosyal politikanın yoksullukla mücadelede yer almasına yardımcı olmuştur (Yaylı, 2009: 402). İnsani gelişim, kişilerin, potansiyellerini tam olarak kullanabilmesini ve bu durumlarını devam ettirmelerini sağlayacak politikaları içerir. Şu halde, bu endeks, insani gelişmeyi ölçen bir endekstir (Gül vd, 2007: 248). Bu endeks, gelir, eğitim, sağlık göstergelerinden oluşmakta,

sosyo-ekonomik göstergeleri ekonomi büyüme ile ilişkilendirmekte ve gelişmiş ülkeler ile azgelişmiş ülkelerin durumlarını birlikte izleyerek, uluslararası karşılaştırmalar yapılabilmesine imkân sağlamaktadır (Yaylı, 2009: 402).

Yoksullukla mücadeleye bir “sosyal politika uygulaması” olarak yaklaşıldığında, yoksullukla mücadelenin boyutu ve başarı düzeyine ilişkin olumsuz bir sonuca varılabilir. Çünkü Türkiye’de sosyal politika uygulamalarının en temel özelliği kısmiliğidir (Baştürk, 2013: 404). Şöyle ki, Türkiye’de sosyal politika uygulamaları genelde “çalışma hayatının sorunları” çerçevesinde ele alınmış ve bu hayatın dışındaki gruplara ilişkin yardımlar kısıtlı kalmıştır. Örneğin, 1976’da başlatılan ve “65 yaş aylığı” olarak bilinen yaşlılık yardımlarına kadar, primli sistemler dışında herhangi bir sosyal yardım uygulaması bulunmamaktadır. Ayrıca, 2000’li yılların ortalarına kadar, bu mevcuda ek olarak, 1980’lerdeki “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu” imkânları dışında bir gelişmeden çok söz edilemez. Baştürk’e (2013: 405) göre, bu çabaların da sürdürülebilir ve gelişmiş bir refah politikası oluşturduğu söylenemez ve toplumsal ağların dayanışmacı öğeleri ve din gibi unsurlara dayalı geleneksel ilişkilerin sağladığı imkânların ötesine geçememiştir.

Türkiye’de sosyal politikanın “kısmi” kalması nasıl açıklanabilir? Diğer bir ifadeyle, tarihsel süreçten bakıldığında, aktörlerde değişim olmasına karşın, sadece “yoksulluğun önlenmesiyle sınırlı” ve belirli bir toplumsal kesimin sorun alanı olarak görülmesinin nedenleri neler olabilir? Baştürk’e (2013: 405-406) göre, bu konu, temelde üç neden bağlamında açıklanabilir. Birincisi; Türkiye’de sanayileşme geç toplumsal sonuçlar vermesine karşın, kırsal ilişkiler ağının sağladığı sosyolojik imkanlar, sosyal politika uygulamalarının daha çok, kentli dezavantajlı sınıflar olan “kentli işçiler”e yönelmesine yol açmıştır. Sosyal politika uygulamalarının sadece kısmi bir toplumsal kesime (işçi sorununa) yönelmesinde diğer gerekçe, bu uygulamaların çerçevesini belirleyen ideolojik ortamın özgünlüğüdür. Üçüncü açıklama biçimi ise, “sosyal politika uygulamaları ile üretken emek arasındaki ilişki”ye dayanır. Buna göre, Batı toplumları örneğinde sosyal politikanın temel işlevi, toprağından ve zanaatından kopmuş kitlelerin karşılaştığı sorunları çözmek iken, Türkiye’de toprak yapısının küçük toprak mülkiyetine dayanması, üretken kitlelerin “işçileşmesi”ni engellemiştir. Sonuçta, sanayileşmenin, modernleşmenin temel

bir göstergesi olduğu kabulünün de etkisiyle, üretken sanayi işçisi açığı, kırsal nüfusun, sanayi sektöründe işgücü olarak yer almasına imkan verecek cazip politikalar takip edilmesi gereği duyulmuş ve çalışma hayatında “endüstriyel istihdam”ın odak kabul edilmesi, diğer dezavantajlı grupların göz ardı edilmesine yol açmıştır.

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşundan 1970’li yıllara kadar, nüfusun da %85’ler kadarının kırdan yaşamakta olduğu gerçeğinin de etkisiyle, yoksullukla mücadele, genel olarak bütüncül sosyo-ekonomik ulusal kalkınma anlayışının kapsamı içinde değerlendirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, “devletçi kalkınma modeli” çerçevesinde ulusal makro ekonomik büyüme ve kalkınma politikalarıyla orta ve uzun dönemde kendiliğinden çözülecek veya azalacak bir sorun olarak düşünülmüş ve doğrudan politika geliştirilmemiştir. Çünkü burada ekonomik kalkınmanın yaratacağı istihdam ve gelir artışının, yoksulluğu da kendiliğinden çözeceği düşünülmüştür (Gül vd, 2007: 254).

Bu nedenle, yoksullukla –doğrudan mücadele anlamında- mücadele konusunda ilk kez 1976 yılındaki 2022 yasa ile yoksul, yaşlı, malul ve sakatlara aylık ödenmeye başlanmış ve devlet hastanelerinde ücretsiz muayene imkanları verilmiştir. Bu konuda daha geniş uygulamalar ise, 1986 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Destekleme Fonu temelinde oluşturulmuştur. Bu fon ile devlet, sosyal güvenliği olmayan yoksul, kimsesiz, muhtaç ve düşkün vatandaşlara sosyal güvenlik şemsiye olacak bir kurumsallaşmaya gitmektedir (Yaylı, 2009: 403).

7. Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimler

7.1. Yerel yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesinin Tarihsel Gelişimi

Şehir yönetimleri üzerinden, sosyal yardım ve sosyal hizmet ihtiyacına dönük faaliyetlerin oldukça geçmişe gittiği söylenebilir. Bununla birlikte, yoksullukla mücadele bir sosyal politika alanı olarak görüldüğünde, yerel yönetimlerin bu alandaki rolünün Ortaçağda Avrupa’da uygulamaya konan “yoksulluk yasaları”na kadar götürülebilir. Şöyle ki, Ortaçağ Avrupa’sında feodal yapının bozulması ve kıtlık, savaş ve salgın hastalıklar nedeniyle yardıma ihtiyaç duyan kesimlerin hızla artmasına yol açmıştır. Bu nedenle İngiltere’de 133’lü yıllardan 1800’lü yıllara kadar bir dizi “yoksulluk yasası” çıkarılmış ve bunların uygulama sorumluluğu yerel düzeye bırakılmıştır (Aydın, 2008: 39).

Endüstri devriminden II. Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde ise yerel yönetimlerin, endüstrileşme, nüfus artışı ve kentleşmenin ortaya çıkardığı sorunlar nedeniyle yoksullukla da ilişkili olan sosyal politikadaki işlevleri artış göstermiştir. Bununla birlikte yerel yönetimlerin bu konular bağlamındaki görevlerinde esas artış II. Dünya Savaşından sonra gelişmiş ülkelerdeki sosyal/refah devleti anlayışıyla birlikte kendini göstermiştir. Yerel yönetimlerin bu alana ilişkin görevlerinin artış göstermesinde, 1945-75 döneminde ulusal ölçekte planlanan sosyal politikaların yerel düzeyde hayata geçirilmesinde yerel yönetimlerin temel araç olarak konumlandırılmış olmasıdır (Aydın, 2008: 40-41).

Yerel yönetimlerin sosyal politikanın sağlanmasına katılımı incelendiğinde, bu kurumların dönem dönem ve ülkeden ülkeye değişmekle birlikte önemli sosyal politika fonksiyonlarını yerine getirdiği görülmektedir. Ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımı ve kamu hizmeti işlevlerine sahip olan yerel yönetimler gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerde ilk iki fonksiyonu yeterince yerine getirememektedir. Bu kurumlar sosyal politikanın sağlanmasına temelde kamu hizmeti işlevi çerçevesinde merkezi idarenin bölgesel düzeydeki temsilcisi veya partneri rolünü üstlenerek katılmışlardır (Ersöz, 2011: 65-66).

7.2. Türkiye’de 2000’lerden Sonra Yapılan Yasal Düzenlemeler Açısından Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadele İşlevi

Anayasanın ilgili maddelerinde, toplumun sosyal gelişimini sağlamak, devletin görevleri arasında sayılmıştır. Devletin yerinden yönetim düzeyinin bir idaresi olan belediyelerin, sosyal hizmetler yürütmesinde anayasal açıdan bir sorun görülemez. Bu bağlamda kavramlaştırılan “sosyal belediyecilik”, sahip olduğu bu hukuki temel nedeniyle ideolojik/düşünsel bir gelişme veya diğerlerinden ayırt edici ve yeni bir felsefeye dayalı bir siyasal parti programı olarak okunamaz. Sosyal belediyeciliğe ne oranda ağırlık verileceği, bir siyasal tercih olarak şekillenebilir. Sosyal belediyecilik, kamusal nitelikteki harcamaları sağlık, kültür, eğitim, çevre koruması gibi alanlara yönlendiren, istihdam sorununun çözümüne yönelik politikalar geliştiren ve uygulayan, kimsesiz, özürlü ve yaşlıların korunmasını, bunların maddi açıdan desteklenmesini sağlayan, yerel düzeyde eğitim ve sağlık olanaklarının geliştirilmesine katkıda bulunan, sosyal adaletin gerçekleşmesine yardımcı olan bir anlayıştır (Çarkçı, 2007: 75-76).

Türkiye’de yoksullukla mücadele stratejileri, büyük ölçüde “hayır/dini işler” biçiminde yapılandırılmış ve bu durum, yasal düzenlemelere bu doğrultuda yansıtılmıştır (Akyıldız, 2009: 866). Örneğin, 5393 sayılı Belediye Yasasının “Hemşehri Hukuku” başlıklı 13.maddesine göre, herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir ve hemşehrilerin, belediyenin yardımlarından yararlanma hakları vardır (Akyıldız, 2009: 866).

Kentsel yoksullukla mücadeleye dönük olarak belediyeler genelde şu araçlardan yararlanabilmektedirler (Yaylı, 2009: 404);

- Doğrudan istihdam oluşturmak,
- Yoksullara ayni ve/veya nakdi yardım yapmak,
- Kentlerde toplumsal bütünleşmeyi sağlamaya yönelik sosyal ve kültürel organizasyonlar gerçekleştirmek,
- Meslek edindirme kursları düzenlemek.

Eski belediye ve büyükşehir belediye yasalarında sosyal yardımlarla ilgili belediyelere çeşitli görevler verilmişti. Bu çerçevede belediyeler, yetim evleri, yaşlı kuruluşları, yoksullar için yatılı evler açmak, çocuk-yaşlı ve yoksulların ihtiyaçlarını karşılamakla ilgili yetki ve sorumluluklar verilmişti. Ancak belediyelerin sosyal yardımlarla ilgili hizmetlerinin çoğunluğu, 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım yasası çerçevesinde yapılan yardımlar ve aşevleri uygulamasıyla kendini göstermiştir. Yine önceki dönemlerde eski il özel idaresi kanunu (3360 sayılı, anakanunda değişiklik yapan, 1987’de çıkarılan kanun) 13.maddesiyle, mahalli ve müşterek nitelikte olan sağlık ve sosyal yardımlarla ilgili görevler yerine getirmeyi il yerel yönetiminden istemekteydi (Gül vd, 2007: 261).

Yeni belediye yasasının, yoksullukla mücadeleye yönelik hizmetleri, “mahalli ve müşterek hizmet” olarak gördüğü görülmektedir. Söz konusu kanunda, sosyal belediyecilik uygulamalarına imkan sağlayan bir çok düzenlemeye yer verilmiştir (Yaylı, 2009: 404). Buna göre, belediyenin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 14.maddesinde, “kültür ve sanat, sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma vb. hizmetleri yapar ve yaptırır” ifadesiyle, belediyenin, yerel toplumun bireylerinin gelir sağlayıcı beceriler kazanmasına zemin hazırlayabileceği ortaya konulmuştur. Daha önemlisi, yasanın yine aynı maddesinde, belediyelerin, gıda bankacılığı ile yoksul ve düşkünlere sosyal yardımda bulunabileceği belirtilmektedir. Diğer taraftan, belediye başkanının görev ve yetkilerini dü-

zenleyen 38.maddeye göre, belde halkının huzur ve güvenliği için gereken önlemleri almakla görevli olan belediye başkanı, belediye bütçesinde yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmakla da yetkili kılınmıştır. Ayrıca, bu kanunun 60/1 maddesinde, belediyenin giderleri arasında dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlara yer verilmiştir. Yine aynı kanununun 77.maddesinde düzenlenen, “belediye hizmetlerine gönüllü katılım” ile yoksullukla mücadelede STK’lara ve bireylere gönüllü ve aktif katılım olanağı oluşturulmuştur.

Belediye yönetimlerinin yoksulluk bağlamında sorumluluk alanına giren diğer bir konu da “kentsel rant”ın yerel topluma adil dağıtımıdır (Akyıldız, 2009: 867). Son dönemlerde, kentsel rant oluşturmada ve rantın el değiştirmesinde en önemli gelişmeler olan “kent yenileme” ve “kentsel dönüşüm” projelerinin, kent yoksullarına, içinde buldukları durumu olumlu yönde geliştirecek şekilde gerçekleşmesini sağlamak, belediyelerin yoksullukla mücadelede önemli bir aracı ve sorumluluğu olduğu söylenebilir. Çünkü kapitalist sistem içinde kentlerde kentsel dönüşüm stratejileri ile devlet, sık bir biçimde kent içindeki yoksul mahalleleri, “soylulaştırma”ya tabi tutarak, kentsel yoksulluğu ortadan kaldırmak yerine ancak çepere kadar öteleme uğraşı içinde olduğu görülmektedir (Zengin, 2014: 100).

Günümüzde Türkiye’de belediyelerin yoksullukla mücadeleye dönük çalışmalarının genel olarak, gıda dağıtımı, yakacak dağıtımı, giyecek yardımı, bakımevi, kadın koruma evleri, aşevi, meslek edindirme kursları ve nakdi yardımlar biçimlerinde olduğunun söylenebileceği, ancak bu çalışmaların, daha çok kısa vadede yoksulların acil ve temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çözümler olduğu ileri sürülmektedir (Gül vd, 2007:262). Bu bağlamda, belediyelerin kentsel yoksullukla mücadelede kullandığı yöntemler, sosyal yardımlar, gıda bankası uygulaması, mikro kredi uygulaması, toplumsal dayanışma merkezi uygulaması (Akyıldız, 2009: 868 vd) gibi başlıklar altında sıralanabilir.

7.3. Niğde Belediyesi Örneğinde Yoksullukla Mücadele Uğraşları

İl merkezi kent nüfusu 125 bin dolayında olan Niğde, orta ölçekli bir Anadolu şehri olup; merkez ilçe nüfusu ise 200 bine yakındır. Sosyo-ekonomik anlamda genelde durağan bir seyir izlediği söylenebilir olan

Niğde'nin özellikle üniversitenin kuruluşuyla birlikte önemli bir kentleşme ve gelişme sürecine girdiği görülmektedir. Orta ölçekli bir kent olmakla birlikte, çevre illere göre görece geri kalmış olmasının ve kentleşme sürecinde çevreden merkeze göçlerin etkisiyle burada da yoksulluğun temel bir toplumsal sorun olduğu söylenebilir.

Niğde Belediyesi, bu temel sorunla mücadele çerçevesinde ekmeq yardımı, aşevi yemek yardımı, çorba pınarı uygulaması, gıda paketi yardımı, eğitim yardımı, çadır yardımı, temizlik malzemesi yardımı, yol yardım ücreti, giyim yardımı, engelli projesi, asker ailelerine yardım gibi uygulamalar gerçekleştirmektedir*. Bunun dışında, klasik deyim olan, "balık tutmayı öğretmek" düşüncesi çerçevesinde, diğere bir ifadeyle meslek edindirmek veya istihdam alanı oluşturmak üzere, ilgili belediyenin tablo-1'de görülen faaliyetleri yürüttüğü saptanmıştır.

Tablo 1. Niğde Belediyesi 2010-13 yılları arası sosyal yardım/meslek edindirme faaliyetleri

Faaliyetler	Katılımcı Sayısı	Faaliyetler	Katılımcı Sayısı
Aşçılık Kursu	100	Ebru Sanatı Kursu	220
Bilgisayar-Ön Muhasebe Kursu	100	Web Tasarım Kursu	20
Girişimcilik Kursu	90	Bilgisayar Operatörlüğü Kursu	50
Satış Elemanlığı Kursu	50	İngilizce Kursu	50
Tekstil Kursu	30	Müzik Enstrüman Kursu	300
Takı-Tasarım Kursu	120		
Toplam Kursiyer		1130	

Kaynak: Veriler, Niğde Belediyesinden kişisel olarak doğrudan temin edilmiştir.

Türkiye'de belediyelerin yoksullukla mücadelede en büyük eksikliklerinin henüz yeterince kurumsallaşamamaları olduğu söylenebilir. Nitekim Niğde Belediyesinin, yoksulluk mücadele ve sosyal yardım faaliyetleri konusunda yeni yeni kurumsallaşmaya başladığı, bu çerçevede, bu işleri daha profesyonelce yürütebilmek ve eldeki kamu kaynaklarını daha etkin ve verimli kullanmak üzere yeni örgütlenmelere gittiği ve bu iş için "Sos-

* Bu bilgiler ve tablolarda kullanılan diğere veriler, Niğde Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğünden doğrudan temin edilmiştir.

yal Yardım İşleri Müdürlüğü” adıyla yeni bir birim oluşturduğu görülmektedir. Adı geçen birimden temin edilen verilere göre, Niğde Belediyesinin 2014 yılı içinde yürüttüğü sosyal yardım faaliyetleri, bunların niteliği ve maliyetleri tablo-2’deki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 2. Niğde Belediyesi 2014 Yılı Sosyal Yardım Faaliyetleri

Yapılan Yardım	Faydalanan Kişi Sayısı	Adet (Günlük)	Aylık /Yıllık	Maliyetin Karşılama Yöntemi	Maliyeti
Ekmek	80 Aile	180	180X24=4320	Belediye	4320x50=2.160 TL
Yemek	85 Aile	Günde 2 Öğün	170X24=4080	Gönüllü /Hayırsever	4080X2.50=10.200 TL
Çorba Pınarı	700 Kişi	700 Kâse	700X20=14000	Gönüllü /Hayırsever	14.000x40=5.600 TL
Gıda Paketi	2000 Kişi	600 Paket		Belediye/Gönüllü /Hayırsever	600x50=30.000 TL
Çadır Yardımı	25 Kişi	Top:1619 m2		Belediye	1619x1,25=2.023 TL
Kırtasiye Yardımı	600 Kişi		600 Paket	Belediye	600x25=15.000 TL
Temzl Malz. Yard	450 Kişi		450 Paket	Belediye	450x35=15.750 TL
Yol Yard. Ücreti	43 Kişi			Belediye	2.230 TL
Giyim Yardımı	100 Kişi/Aile			Belediye/Gönüllü /Hayırsever	20.000 TL
TOPLAM YARDIM MİKTARI					172.763 TL

Kaynak: Veriler, Niğde Belediyesinden kişisel olarak doğrudan temin edilmiştir.

Niğde Belediyesinin doğrudan kendi kaynaklarıyla yürüttüğü sosyal yardımlar yanında, değişik vakıf, dernek veya kurum-kuruluş ve kişilerin yardımlarına aracılık etmesi de söz konusudur. Yoksullukla mücadelede, bütün bu olumlu çalışmaların yanında, önemli eksikliklerden birinin, “sosyal doku çalışması” yapılmamış olmasıdır. Oysa sağlam bir organizasyon oluşturup, kaynakların gerçek yoksullara dönük kullanılması ve kurumsallaşmaya gidilebilmesi, suiistimallerin önüne geçilmesi ve aynı kişilere yardım yapmak gibi tekrarlara düşülmemesi için başlangıç noktasının sosyal doku çalışmasından geçtiği söylenebilir.

Sonuç

Türkiye’de yoksulluk, coğrafi/yöresel açıdan değişkenlik gösterebilmekle birlikte, kentleşme süreçleriyle 1980’lerden sonra kentsel ağırlıklı bir sorun biçimini almış; 90’lı yılların ortalarında ve sonlarında yaşanan ekonomik krizler, ilgili literatürde de ifade edildiği üzere, bu sorunu artırmıştır. Sosyal devlet ilkesini benimsemiş bir ülke olan Türkiye’de, yoksullukla mücadelenin anayasal bir zorunluluk olduğu ve kamu kurumu ve kuruluşlarının bu konuda önemli uğraşlar verdiği söylenebilmekle birlikte, bu uğraşların yetersizliği de belirtilmelidir. Türkiye’de genel anlamda ve kentsel boyutuyla yoksullukla mücadelede üç kurumun başlıca aktörler olduğu görülmektedir: gönüllüler, merkezi idare ve yerel yönetimler. Bu çerçevede yoksullukla mücadelenin, bireylerin veya kimi STK’ların gönüllü uğraşları, merkezi idarenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (Fonu) üzerinden ve belediyelerin, 5393 sayılı yasanın tanıdığı yetkiler üzerinden gerçekleştirilen yardımlar biçiminde kendini gösterdiği görülmektedir. İlgili literatürde de dile getirildiği üzere, bu üç aktörün hedef kitlesinin aynı olması, “aynı kişilere benzer yardımlar yapılması” gibi bir durumu doğurabilmekte, bu da, yardımın işlevselliğini ortadan kaldırdığı gibi, yardım alanların, yardımları suiistimal etmelerine neden olabilmektedir. Bu gibi olumsuzlukların yaşanmaması için öncelikle, yine ilgili literatürde önerildiği üzere, yoksullukla mücadele aktörlerinin ulaşabileceği, sağlıklı bir veri tabanının oluşturulması gereği vardır.

Kentsel yoksullukla mücadelede kısa dönem ve orta/uzun dönem politikalarından söz edilebilir. Kısa dönemde yoksulların, ısınma, yeterli beslenme, sağlık, barınma gibi ihtiyaçları öncelenmelidir. Orta/uzun vadede ise, daha çok merkezi idare temelli işleyecek alanlardan söz edilebilir: Makro ekonomik kalkınma, yatırım, istihdam, işgücünü eğitim, sosyal güvenlik politikaları gibi. Burada bir işbölümü olarak, kısa vadeli işleri yerel yönetimler/belediyelerin üstlenmesi önerilebilir, her ne kadar yatırım, istihdam, işgücünü eğitimi alanlarında yerel yönetimler de işlevsel olabilir de. Nitekim Niğde Belediyesi örneğinde de görüldüğü üzere, belediyeler bu alanda yoğun faaliyet yürütmektedirler. Aslında özellikle mutlak yoksullukla mücadelede merkezi kurumlara karşın yerel yönetimlerin/belediyelerin, yerel toplumu yakından tanıyor olmak dolayısıyla, daha işlevsel olacağı söylenebilir.

İlgili literatürde, kamu kurum ve kuruluşlarının yoksullukla mücadelesi, “hayırseverlik” ve “sadaka kültürü” zihniyeti ile yapıyor olduğu gerekçesi ile eleştirilmektedir ki, bunda haklılık payı vardır. Şöyle ki, İslam kültürünün bir yansıması olan sadaka, gönüllülük esasında işleyen bir yardımlaşma biçimidir. Oysa günümüzde yoksulluk, “yapsan da olur yapmasan da” anlamına gelen “gönüllülük” üzerinden değerlendirilemeyecek kadar temel bir toplumsal sorun haline almıştır. Bu nedenle, sorunun çözümünün daha kurumsal temeller üzerinden yürütülmesine gereksinim vardır. Ancak diğer taraftan, kamunun yaptığı yardımları, “sadaka kültürünü geliştirmek” biçiminde olumsuzlamak da kabul edilebilir bir şey değildir. Çünkü ifade edilmiş biçiminden, küçümsendiği hatta aşağılanmaya çalışıldığı anlaşılabilen bu kültür, İslam-Türk kültürünün bir parçasıdır ve günümüzde de hala sosyal dayanışma ve barışın teminindeki rolü yadsınamaz. Hatta böyle bir kültürü geliştirmenin, son dönemlerde kamusal sorumlulukların yürütülmesinde yeni bir anlayış olan ve kamunun, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini öngören yönetim temelli kamu hizmet yönetimine kültürel bir dayanak oluşturabileceği de söylenebilir. Diğer taraftan, kamu kaynaklarının yetersizliği gerçeği karşısında özellikle yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelede sorunu kökten çözücü imkânlarının olamayacağı ama aynı zamanda bu soruna, hem siyaseten hem de insani nedenlerle duyarsız kalamayacağı için, bu idarelerin yoksullukla mücadele uğraşları en azından “mutlak yoksulluk”la mücadele biçiminde okunmalı ve “sadaka kültürü” gibi olumsuz yaklaşımlarla sekteye uğratılmaya çalışılmamalıdır.

KAYNAKÇA

Akyıldız, F.(2009); “Kentsel Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimler ve Sosyal Sorumluluk”, Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2, TODAİE Yayınları Ankara, içinde, s.859-873.

Aydın, M. (2008), Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler, Yedirenk Yayınları, İstanbul.

Baştürk, Ş. (2013), “Kamu Politikası Olarak Sosyal Politika”, Kamu Politikası Kuram ve Uygulama, (Der.) M. Yıldız ve M. Z. Sobacı, Adres Yayınları, 1. Baskı, Ankara, içinde, s.386-421.

Bayraktutan, Y. Ve M. Akatay (2012); "Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.24, s.1-34, http://kosbed.kocaeli.edu.tr/sayi24/1_yusuf_bayraktutan.pdf, E.T. 10.09.2014.

Çarkçı, A. (2007), Kent Yönetimine Farklı Bakışlar, Şehir Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Çolakoğlu, E. (2003); "Kentsel Yoksulluk", Yerel ve Kentsel Politikalar, (Ed.) M. A. Çukurçayır ve A. Tekel, Çizgi Yayınevi, Konya, içinde, s.463-490.

Ersöz, H. Y. (2011), Sosyal Politikada Yerelleşme, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No:2010-99, İstanbul, <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0022930.pdf>, E.T. 01.12.2014.

Es, M. Ve T. Güloğlu (2004); "Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği", Bilgi (8) / Sosyal Bilimler Dergisi, C.6, S.1, s.79-93, <http://www.bilgidergi.com/uploads/2004EsGuloglu.pdf>, E.T. 11.10.2014.

Gürler Hazman, G. (2010); "Kentsel Yoksulluk Sorunu ve Belediyelerin Rolü", Türk İdare Dergisi, S.467, s.135-152, file:///C:/Users/iibf/Downloads/467gulsumgurler hazman.pdf, E.T. 03.10.2014.

[Http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsani_Geli%C5%9Fme_Endeksi](http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsani_Geli%C5%9Fme_Endeksi), E.T: 28.11.2014.

Kaygalak, S.(2001); "Yeni Kentsel Yoksulluk ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması: Mersin Demirtaş Mahallesi Örneği", Praksis, S.2, 124-172, <http://www.praksis.org/wp-content/uploads/2011/07/002-Kaygalak.pdf>, E.T. 16.10.2014.

Kule, H. ve M. Es (2005); "Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, n S.50, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/view/1023000247/1023000240>, E. T. 21.10. 2014.

ÖİK (2007), T.C. Kalkınma Bakanlığı Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK) Raporu, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/20/oik691.pdf>, E.T: 24.11.2014.

Öz, C. S. ve S. Yıldırım (2009); "Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü", <http://ceei.kocaeli.edu.tr/Dosyalar/pdf/2009sosyalhaklar.pdf>, E: 24.10.2014.

Özbek, S. (2011); "Kentsel Yoksulluğun Genel Bir Değerlendirilmesi: Kırıkkale Örneği", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.31, s.53-67, http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/2011-2/3-%20_53-67.%20syf_.pdf, E.T.22.10.2014.

Sipahi, E.B.(2006); "Yoksulluğun Küreselleşmesi Ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik Ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk", S.U. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, S.11, s.173-189, <http://sead.selcuk.edu.tr/sead/article/view/339/335>, E.T. 18.10.2014.

Taş, R. (2012); Ankara’nın Kentsel Yoksulluk Haritası, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, No:06, Ankara, http://www.turgutozal.edu.tr/contents/files/kentsel_yoksulluk_haritasi.pdf, E.T. 29.10.2014.

Werner, W. (1998); “Armut und Obdachlosigkeit in der Kommune”, in: Kommunalpolitik, (Hrsg.) H. Wollmann / R. Roth, Bundeszentrale für politische Bildung, 2.völlig überarbeitete und aktualisierte Auflage, Bonn, s.703-716.

Yaylı, H. (2009); “Türkiye’de Belediyelerin Kentsel Yoksulluk ile Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Kırıkkale Belediyesi Örneği”, Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı 1, TODAİE Yayınları Ankara, içinde, s.399-413.

Zengin, H. S. (2014), “Kentsel Siyasetin Öteki Yüzü: Kentsel Yoksulluk”, İdeal Kent, S.12, s.88-102.

Doç. Dr. Mehmet Özel: Lisans eğitimini, 1992 yılında Gazi Üniversitesi İİBF Kamu Yönetiminde; yüksek lisans eğitimini, 1996 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Bilimleri alanında; doktora eğitimini ise, 2001 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerinden Yönetim Programında tamamlamıştır. 2010 yılında doçent unvanını alan yazar, Niğde Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi bölümü Kentleşme ve Çevre Sorunları ABD’de görev yapmaktadır. E-posta: mozel38@gmail.com